

nášeji inspirující podněty, nikoli však dostatečně vydatná vysvětlení pro celek duševního dění.

Pro psychologické zkoumání a zvláště pro praktické uplatnění psychologie osobnosti z toho vyplývá potřeba volit, popřípadě vhodně spojovat taková teoretická východiska, která jsou právě řešenému problému svým obsahovým důrazem a metodickou výbavou nejprůměřenější. – Bádání i praxe v tomto oboru postupuje směrem ke zjišťování celostních („systémových“) vazeb mezi kvalitativně odlišnými, avšak vzájemně se podmiňujícími příčinami a účinky v duševním dění samotném i mezi životními ději duševní a proti tomu i jiné, tělesné či duchovní, povahy. Teorie osobnosti ve svém úhrnu tak postupně metodologicky vyzrává a vykazuje posun ke složitějším vzorcům výkladu, které umožňují takové vazby vyjádřit a zkoumat.

Psychologie osobnosti v Brně

O. Kolaříková – k problémům struktury osobnosti

Olga Kolaříková (nar. 1927) po vystudování psychologie zahájila svou odbornou životní dráhu na praktických pracovištích. Už v té době Kolaříková v několika odborných sděleních (o dětských deprivacích, explorační metodě aj.) projevila výrazný teoretický zájem a později v 60. letech, kdy byla zaměstnána v Psychologické laboratoři ČSAV v Brně, řešila problém zájmové struktury osobnosti dospívajících.

Svou profesní orientaci rozvinula, když v sedmdesátých letech přednášela psychologii osobnosti na FF UJEP v Brně, kde v podobě učebního textu publikovala první syntetický náčrt psychologie osobnosti. Při výzkumu osobnosti používala faktorovou analýzu a své poznatky shrnula v publikacích „Problémy struktury osobnosti“ (1981) a „Perspektivy teorie a výzkumu osobnostních vlastností“ (1986). Podala v nich velmi propracovaný přehled jednotlivých teorií osobnosti.

Je známo, že posuzování lidí může být ovlivňováno subjektivními postoji, náklonností nebo naopak nechutí posuzovatele k posuzované osobě. Subjektivní postoje jsou však jenom jednou z okolností, které problematizují posuzování

lidí. Kolaříková soudí, že psychologické vědy – a v jejich rámci zejména psychologie osobnosti – mohou pomoci posuzovací praxi tím, že do ní vnesou určitá odborná hlediska. Především je zapotřebí naučit se pohlížet na posuzovací praxi jako na problém, který nejprve musí být náležitě formulován, aby potom mohl být řešen.

Psychologický ústav AV ČR v Brně – k vlastnostem osobnosti v rámci „Velké pětky“

Při zkoumání rysů osobnosti se vždy objeví snaha vymezit jejich nejmenší možný počet, který stačí obsáhnout rozmanitost osobnosti člověka. Na mezinárodní výzkumy vycházející z tzv. **psycholexikálního přístupu** navázala u nás M. Hřebíčková ve spolupráci s I. Čermákem a L. Oseckou. V 90. letech dospívají k závěru, že osobnost lze popsat faktory: 1. Extraverze, 2. Přívětivost, 3. Svědomitost, 4. Emocionální stabilita nebo Neuroticismus, 5. Kultura, Intelpekt, Otevřenost vůči zkušenosti nebo Imaginace, které byly souhrnně pojmenovány jako pětifaktorová struktura popisu osobnosti neboli „Velká pětka“ (Big Five).

Předpokládá se, že čím významnější jsou výše jmenované vlastnosti osobnosti v lidské interakci, tím více jazyků bude obsahovat termíny pro jejich pojmenování. Výzkumy dosud realizované v Evropě tento předpoklad potvrzují. Pětifaktorová struktura popisu osobnosti byla zjištěna na základě analýzy reprezentativního seznamu přídavných jmen popisujících osobnost v holandštině, němčině (F. Ostendorf na univerzitě v Bielefeldu), v ruštině, v polštině (P. Szarota ve Varšavě) a v češtině (M. Hřebíčková). S dílčími odlišnostmi se potvrdila také v italštině a v maďarštině (Sziirmák, De Raad). Ověřuje se platnost pětifaktorového modelu ve španělštině a ve slovenštině (Ruisel).

Jak se postupovalo v češtině? Ze Slovníku spisovného jazyka českého byla vybrána všechna přídavná jména vhodná pro popis osoby nebo osobnosti. Tato přídavná jména byla klasifikována podle německého klasifikačního systému. Z 366 přídavných jmen zařazených většinou posuzovatelů do kategorie